

ПРОЗОДИЧНИ МОДЕЛИ ПРИ АКТУАЛНО ИЗПОЛЗВАНИ БЪЛГАРСКИ ХИПОКОРИСТИКИ

Мирена Пацева
Софийски университет „Свети Климент Охридски“

PROSODIC MODELS IN CURRENTLY USED BULGARIAN HYPOCORISTS

Mirena Patseva
St. Kliment Ohridski University of Sofia

The present work analyses the prosodic structure of current Bulgarian hypocoristics. They provide information about the default stress in the language with lexical accentuation. The study material was obtained in two productive studies with informants. A group of templatic hypocoristics could be consistently described as syllabic trochee (*Pólly, Vásko*). There are almost no one-syllable hypocoristics (typical for English and Russian), and only few accented on the ultimate syllable (*Miták*). The lack of the first type is an evidence for the syllable organization of the Bulgarian foot, and the lack of the second type confirms the trochaic foot type.

Key words: Bulgarian hypocoristics, default stress in a language with lexical accentuation, trochaic foot type

1. Въведение

Прозодията има значима роля при сегментацията на речта – маркира границите на езиковите единици – думи, фрази, изказвания, дава ключ за възприемането на синтактичната структура, изразява вида на изказването, сигнализира фокуса, нагласи, емоции – както неволни (страх, тревога), така и интенционални: ирония, сарказъм (с понижаване на основния тон), учудване и други. Освен това прозодичните промени могат да въздействат върху езиковата форма не само на отделни езикови единици, а и на езиковия тип. Според Едуард Сапир тенденцията за пренос на ударението към началната сричка може да доведе до промяна на типа език. Редуцирането на крайната сричка, съдържаща падежни окончания, улеснява пътя от флективен

тип към аналитизъм (Сапир: 2004). Така прозодичните промени могат да причинят дълбоки морфологични изменения и да повлияят върху граматичните значения. Тези функции на прозодията я правят значим аспект от езиковата картина на света.

Тук ще поставя въпроса дали може да се говори за водещи прозодични модели в българския език и за възможността в някои случаи те да задават размера и някои аспекти на формата на езикови единици, какъвто е случаят с хипокористиките. Интересът към последните е свързан с търсенето на регулярни тенденции в акцентуването и в езици с лексикално ударение като българския. Ще представя някои резултати от изследване на актуално използвани съвременни форми на хипокористики и техния формален анализ в термините на теорията на оптималността (ОТ).

2. Фонологични тенденции в акцентуването

За езиците с фиксирано ударение е характерно регулярно акцентуване на определена поредна сричка: ултимна (френски), пенултимна (полски), антепенултимна¹ (в македонската ПРФ) или начална (фински). През последните десетилетия редица акцентолози, сред които Хейс, Алдерет, Ревитиаду, Ленгерис, обсъждат проявите на фонологично предвидимо ударение (default ...) и при езиците с лексикално акцентуване (Хейс 1995, Алдерет 2001, Ревитиаду, Ленгерис 2016). То отразява „скрити структури“ и се отнася към т.нар. имплицитно или процедурно знание, което трудно се вербализира, не се осъзнава и ангажира дълбинни подкорови мозъчни формации.

Фонологичното ударение е ритмически детерминиран модел и доколкото ритъмът е задължителна характеристика на речта, то присъства при езиците от всички акцентни типове. Ритъмът на речта се гради на основата на регулярната смяна на акцентувани (силни) и неакцентувани (слаби) срички. В рамките на метричната фонология и ОТ регулярното ударение се определя като групиране на сричките в стъпки на базата на определени ритмични ограничения – констрейнти. Сред тях са:

1. парсирането на сричките в стъпки (означавано като Parse-σ от Принс, Смоленски 1993);
2. двоична структура на стъпката (FtBin), според което стъпката се състои от две срички или мори²;

---

¹ Тук се използват съкращенията ултимен – У, пенултимен – ПУ, и антепенултимен – АПУ.

² Ограничението забранява дегенеративни стъпки, състоящи се от една лека сричка.

3. изравняване на стъпката отляво или отдясно (Align Left/Right).

Последното ограничение (3) се налага за думите с нечетен брой срички, при които следва да се определи от коя страна се изравняват границите на стъпката и прозодичната дума. То изразява идеята, че ритмичните модели са насочени (Кагер 2004: 161 – 162). Йерархичната подредба на трите констрейнта са определящи за вида на фонологичното ударение. В езиците с лексикално акцентуване ритмически детерминираният модел се проявява там, където морфемите нямат свои акцентни характеристики (Хейс 1995). За него може да се съди по: непроизводни лексикални единици, изградени от акцентно немаркирани морфемни, първите думи на децата, скъсените форми на имена в обръщения – хипокористики и лексикални единици без морфологична спецификация на акцентната позиция, като заемки, неологизми и акроними (Топинци, Кенада 2012). Изследвания от последните години показват, че при тези лексикални групи акцентуването следва регулярни модели (Файнлейб 2008). Тук се поставя въпросът за съществуването на предвидими акцентни тенденции в българския език, като за материал на изследването се използват хипокористики.

3. Хипокористики

Терминът произлиза от старогръцкото прилагателно *ὑποκοριστικός* от глагола *ὑποκορίζομαι* – *говоря на езика на децата*³. Използва се за имена обръщения, които често се образуват чрез скъсяване на изходните имена (като *Веселина*, *Веси*) или с помощта на деминутивни суфикси (*Ванче*). Обикновено към значението им се прибавя експресивен компонент за фамилиарност и в по-редки случаи – за подценяване или иронизиране. Хипокористиките невинаги се приемат за отделни думи, тъй като референтът им е един и същ с изходното име. В българската езиковедска традиция се обръща внимание на тяхната експресивна функция и те се наричат *умалително-гальовни* (Ницолова 2009: 76) или *ласкателни* (Стойкова 2015).

Хипокористиките все по-често заменят традиционните звателни форми с окончания -е, -о, -ю (*Иване*, *Тодоро*, *приятелю*). Звателната форма за женски род на -о отдавна звучи грубо и може да се приеме като маркер за напрежение в отношенията. През последните години се наблюдава разколебаване и на звателната форма при мъжки род на -е. Сред причините за това вероятно е и нахлуването на имена от чужд произход, за които тя не е обичайна, като *Ричарде.

³ *ὑπό* – под, *κορίζομαι* държася се като момиче, от *κόρη* – момиче.

Българските хипокористични модели са обект на изследване от Иван Чобанов (Чобанов 2013, 2014). Той разглежда лични имена, получени от съкратените корени с хипокористични форманти, съдържащи консонанти в състава си. Авторът отбелязва, че за хипокористичната деривация е характерно, че личното име се подлага на съкращаване и от основната му форма най-често остава една от сричките – отворена или затворена. Към нея се прибавят деминутивно-хипокористични форманти, образувани с елементите:

- к- (-ка, -ко, -ке, -кьо, -ик): *Димка, Ванко, Горке, Накьо, Буник*;
- л- (-ла, -ле, -ло): *Рала, Рале, Йоло*;
- н- (-на, -не, -но, -ен, -ин, -он, -ун): *Бона, Боне, Пено, Пеньо, Дорен, Горин, Марон, Горун*;
- т- (-та, -то, -тъо, -те, -ти): *Йота, Гато, Тотьо, Тоте, Тоти*;
- ч- (-ич, -ча, -че, -чо): *Митич, Калча, Ванче, Ванчо*;
- ц- (-ца, -це, -ци, -цо, -ица): *Маца, Гице, Коци, Бацо, Стоица*;
- ш- (-ша, -ше, -шо, -аш, -еш, -ош, -уш): *Димша, Тоше, Зашо, Иваши, Занеш, Митош, Мануш*;
- дж- (-джо): *Бонджо*.

Според Чобанов повечето от тях са засвидетелствани във всички славянски езици (с изключение на -джо) и са с праславянски произход (Чобанов 2013). С подчертан деминутивен характер са тези с компоненти -ч-, -ц-. Сред прозодичните им характеристики прави впечатление устойчивата им двукомпонентна структура, но по отношение на акцентуването групата не е еднородна. Завършващите на гласен звук имат тенденция към хорейчно акцентуване (*Димка, Ванко*), а завършващите на затворена сричка като *Мануш, Иваши* се акцентуват и в края.

Според Албер и Арнт-Лапе скъсяванията (truncation) при хипокористиките не са били самостоятелен обект на изследване. Засягани са в рамките на *естествената морфология* (Natural morphology: Mayerthaler 1981, Dressler 1987, 2000 – по Alber, Arndt-Lappe 2012). Обръща се внимание на това, че процесите на скъсяване са съзнателни, не са свързани с промяна на референта и при тях се наблюдават вариации в различните езици. Албер и Арнт-Лапе разглеждат структурните особености на хипокористиките в съпоставителен план в мащабно изследване. Авторките съпоставят 27 езика и откриват 90 различни модела, разпределени в няколко обобщени групи. Сред тях водещо място имат двусричните наименования с ударение на първата сричка.

В рамките на прозодичната морфология (Маккарти, Принс 1993) анализът се фокусира върху размера и предвидимостта на модела, описан в термините на единиците от прозодичната йерархия: мора, сричка, стъпка и прозодична дума (μ , σ , F, PrWd). Прозодичната морфология се разработва в ОТ в термините на фонологични и морфологични констрейнти (в съотношение $P \gg M$, което означава, че фонологичните могат да са водещи в определени случаи).

4. Продуктивно изследване на прозодичната организация на български актуално употребявани хипокористики

4.1. Постановка на изследването

Настоящото изследване поставя въпроса за съществуването на регулярни фонологични тенденции при акцентуването в българския език. Работната хипотеза е, че при липса на акцентна маркираност на лексикалните единици се проявява предвидимо ритмично акцентуване. Може да предположим, че то съвпада с доминиращото ПУ ударение в езика (според количествените изследвания на Анастасия Мишева – Мишева 1991).

Като материал за изследването послужиха имена обръщения, почерпени от две продуктивни изследвания с информанти – общо 22-ма, сред които група студенти на възраст от 20 до 24 години и хора на средна възраст между 48 и 61 години. При първото изследване участниците получават списък с 48-те най-често срещани имена в българския език (по *Честотния речник на личните имена* на Николай Ковачев 1995) с молба да напишат форми на имената, които те биха използвали като обръщение към близки хора. Второто изследване е насочено към актуално употребяваните хипокористики. При него задачата е да дадат имената и формите на обръщение към тях на хора от обкръжението си (както непосредственото, така и по-далечното). Методиката следва изследването на Ути Бат-Ел (Bat-El 2005). Тук ще коментираме резултатите от второто.

4.2. Резултати и анализ

От всеки участник получихме средно по 12 имена и неформални обръщения, много от които естествено се повтарят. Общият брой на неповтарящите се единици е 244. Няма да обсъждаме звателните форми⁴, при които не се променя акцентната позиция на основата, тъй като звателните окончания *-o*, *-e* са неакцентувани: *Бояне*, *Маргарито*, освен в западните говори (*Симе*).

⁴ Те се реализират предимно в групата на по-възрастните хора.

Хипокористиките се образуват чрез добавяне на формативи (*Пётърчо*) със или без скъсяване на изходното име (*Ив̀анко, В̀анко*) и в по-редки случаи – с аугментация (*В̀ела, В̀ел̀анко; П̀етя, П̀етенце*). Във формално отношение сред тях се разграничават: моделни, или шаблонни, структури (templates), при които размерът е унифициран, и нешаблонни, които са образувани с прибавяне на суфикси със или без отстраняване на лексикален материал, които могат да се състоят от повече срички (Албер, Арнт-Лапе 2012). Ще ги разгледаме поотделно за мъжките и женските имена.

Хипокористики на мъжки имена:

Имена	Хипокористики	Отпадаща част
<i>Ив̀ан</i>	<i>Ив̀анчо, В̀анчо, В̀аньо, Й̀во, В̀анка</i>	<И-, -ан>
<i>П̀етър</i>	<i>П̀етърчо, П̀ети, П̀епо, П̀ешо, Пит</i>	<тър>
<i>Алек̀сандър</i>	<i>С̀ашко, С̀андо, С̀ашо, А̀лекс</i>	<Алек-, -ър, -нд->
<i>Дим̀итър</i>	<i>М̀итенце, М̀итко, М̀итьо, М̀ите, Мит̀ак</i>	<Ди-, -ър>
<i>Атан̀ас</i>	<i>Атан̀аско, Н̀аско, Н̀асе</i>	<Ата->
<i>Ст̀ефан</i>	<i>Ст̀ефчо, Ст̀ефо, Ст̀ефи</i>	<-ан>
<i>К̀ирил</i>	<i>К̀ирчо, К̀иро, К̀ире</i>	<-ил>
<i>Ник̀ола</i>	<i>Ник̀олчо, К̀оле, К̀ольо, Н̀ики</i>	<Ни-, -а>

Формативите (-о/-ьо, -е, -чо, -енце, -ко, -шо) се прибавят към основата на името. Най-често срещаните едносрични формативи *-чо, -ко* могат да се добавят към цяло име предимно с ултимно ударение: *Ив̀анчо, Ив̀анко*. Някои имена с пенултимно ударение не се реализират с деминутивни формативи: **Ст̀ефанчо, *Дим̀итърчо*. При ограничен брой имена с пенултимно ударение, завършващи на *-ър, -ен*, се допуска и дактилна стъпка: *П̀етърчо, Пл̀аменчо, Р̀осенчо*. При имената от мъжки род, завършващи на гласна, тя се заменя с хипокористичния форматив: *Ник̀ола, Ник̀олчо*. Хипокористики се образуват и чрез редупликация: *Андон, Додо; Богдан, Бобо*.

Акцентуването при немоделни обръщения от мъжки род е предимно на ПУ сричка (*Ив̀анчо*) и в ограничени случаи на АПУ (*П̀етърчо*). Моделните, или шаблонни, обръщения имат ПУ акцентуване и описват устойчиво хореична стъпка (*В̀аско*). Изключение от тази тенденция са случаите като *Мит̀ак, Иц̀ак*, образувани с акцентуван суфикс. Двусричният преакцентуван форматив *-енце* се среща в единични случаи при имена от мъжки род в дактилна стъпка: *Божид̀ар, Б̀оженце*.

Акцентуваните срички в хипокористиките или съвпадат с тези в основните имена: *Димитър, Митко*, или са начални: *Иван, Йво; Юлиан, Юли*. Не липсват и сегментни изменения като при *Маргарита, Гита*.

При ПУ имена от женски род окончанието -а/-я често се заменя с формативите -че, -енче, -ка, които не предизвикват промяна в акцентуването: *Албена, Албенче, Албенка*. Тези формативи не се добавят при имена с АПУ ударение като *Силвия, *Силвийче*. Последните естествено се свързват с двусрични предакцентувани формативи -енце, -ичка – *Силвенце*, които изместват ударението на ПУ имена като *Полина* към началната сричка – *Полничка, Полненце*. ПУ ударение и хореична стъпка заменят дактилната при моделните хипокористики: *Силве, Веси, Пами*. Акцентуваните срички в шаблонните хипокористики или съвпадат с тези в основните имена: *Йорданка, Дани*, или се изместват към началната сричка: *Веселина, Веси*.

Хипокористики на женски имена:

Имена	Хипокористики	Отпадаща част
<i>Полина</i>	<i>Полненце, Полничка, Поли</i>	<-ина>
<i>Людмила</i>	<i>Люска, Люсинка, Люси</i>	<мiла>
<i>Йорданка</i>	<i>Данче, Дани</i>	<Йор-, -ка>
<i>Албена,</i>	<i>Албенче, Албенка, Бени</i>	<Ал-, -а>
<i>Силвия</i>	<i>Силвенце, Силве</i>	<-ия>
<i>Весела</i>	<i>Веселка, Веси</i>	<-ела>
<i>Памела</i>	<i>Пами</i>	<-ела>

Може да обобщим, че при мъжките и при женските имена моделните обръщения се образуват със съкращаване на името (Таблица 1) и независимо от вариациите на съкратените компоненти се вписват устойчиво в прозодичния модел на сричков хорей (*Поли, Жоро*). В същия модел се включват и имена като *Ванка, Жорка, Борка, Ченка*, образувани с необичайния за мъжки род суфикс -к(а). АПУ ударение не се реализира често и при мъжките, и при женските имена. Едносричните обръщения са единици (*Пит, Свет*).

Общият прозодичен модел е: (C)(C)V(C)(C)V. Той се състои от две срички, най-често леки (*Поли*). Първата сричка може да бъде тежка като при *Мърги, Сандра*. Тя в повечето случаи е с онсет, обикновено едносъставен и по-рядко комплексен като *Вледи, Хриси*. Не са необичайни и начални срички, които се състоят само от една гласна: *Йцо*,

Оля. В общия случай втората сричка е с начална съгласна, но се срещат и имена като *Деа, Теа*. Хипокористики се образуват и чрез редупликация: *Андон, Додо; Димитринка, Диди*. В скъсената форма често се съхранява акцентуваната сричка на името: *Димитър, Митко*, или се акцентува началната: *Васил, Васко*.

В единични случаи формативът е акцентно маркиран:

- акцентуван: -àк за мъжки род (*Митàк*);
- преакцентуван двусричен форматив: -енце, -ичка (*Полìна, Пòленце, Пòличка*).

Таблица 1.

Род	Суфикс	Процентно представяне	Моделни хипокористики
Мъжки род	-о/-ьо	41,1%	<i>Йво, Жòро, Вàско, Светльо, Жельо</i>
	-и	28,9%	<i>Нìки, Дòбри, Ю̀ли, Мър̀ги</i>
	-е	25,3%	<i>Бòре, Гèле, Ѝце, Кòле, М̀ите</i>
	Ø	1,7%	<i>А̀лекс</i>
Женски род	-и	49,3%	<i>По̀ли, Рòси, Дèни, Хр̀иси, Д̀иди</i>
	-е	33,8%	<i>Кàте, С̀илве, Нàде, Ѝве, Тàне</i>
	-а/-я	10,3%	<i>Й̀на, Г̀ита, С̀лава, С̀андра, О̀ля</i>
	-о	4,6%	<i>Мàро, Дè̀жо</i>
	Ø	1%	<i>А̀лекс</i>

4.3. Обсъждане на резултатите

В прозодичната форма на съкратените обръщения се оглеждат общи характеристики на минималната дума и стъпка. При тях съкращаването е възможно поради рестриктивния контекст на употреба (по отношение на адресата в диалога), както и поради високото ниво на предвидимост при собствените имена. Такава степен на съкращаване липсва при другите съществителни имена.

При скъсявания като тези при хипокористиките се говори за проявление на минимална дума, която служи за прозодична основа в езика (Маккарти, Принс 1993). Сричковият хорей е оптимална и често срещана прозодична схема при минимални думи в много езици⁵, но не е

⁵ Тя описва прозодичната структура и на първите думи на децата (ма̀ма, та̀ти), но не е универсална (при гръцките деца е У: ма̀ма; ба̀ба).

единствена. Например в английския според Гари Милер хипокористиките се състоят обикновено от една тежка сричка, като *Bob, Rob*, която може да се разшири с *-y/-ie Billy, Robby* (Милер 2014)⁶. Хипокористики, състоящи се от една тежка сричка, се употребяват широко и в руски: *Вань, Жень, Люсь*. Едносричните хипокористики се интерпретират като мораичен хорей, което съвпада с минималната английска дума. Според Хейс и Калифа конструирането на стъпки в английския език става чрез парсиране на думите от дясно наляво в мораични хорей (Хейс 1995, Калифа 2017). Т.е. оптималната прозодична дума трябва да съдържа минимум две мори или минималната дума се състои от тежка бимораична сричка (с консонантна кода или дълга гласна), която представлява мораична стъпка – хорей. Думи, които съдържат само една мора (състоят се от лека сричка), обикновено са граматически функционални единици, те са прозодически субминимални.

Съществуват и други типове хипокористики, например състоящи се от отворена сричка в италиански език: *Luisa, Lu, Francesca, Fra*, интерпретирани като маркирана дегенеративна стъпка (L) (Албер 2009). В гръцкия език се употребяват хипокористики с ултимно ударение, като *Кікі, Калі* (Топинци 2003).

Формата на българските моделни хипокористики се реализира с инвариантен размер, чиято структура е двусрична хорейчна стъпка. Тя се реализира при българските моделни обръщения или *контактни думи* (Ницолова 2009: 74) почти без изключения⁷. Този резултат се интерпретира непротиворечиво чрез т.нар. *ефект на появата на немаркираната единица*, известен като TETU (The Emergence of The Unmarked). Той е формулиран във фонологичната теория от времето на утвърждаването на OT и следва от ранжирането: F1 >> M >> F2: констрейнтите на маркираност (M) са доминирани от констрейнти за вярност (F1). Съществуват обаче случаи, когато F1 не са релевантни и тогава се проявяват структурните констрейнти M по отношение на по-ниско ранжираните F2 (Принс и Смоленски 1993).

В рамките на *обобщената теория на моделите (Generalized Template Theory – GTT)* Маккарти и Принс (Маккарти, Принс 1999) извеждат моделите от общи фонологични принципи. Това са констрейнтите за маркираност, наричани също структурни, които ограничават размера на езиковите единици и взаимодействат с тези за вярност или съответствие между изходната основа и съкратената форма. Поради до-

⁶ Разширението се разглежда като суфикс, добавен към съкратена основа, носеща ударението.

⁷ Единични са ултимните *Митак, Ицак* и едносричните *Пит, Свет*.

миниращата позиция на първите моделните хипокористики имат немаркирана структура – състоят се от по-ограничен набор сегменти и имат оптимална прозодична структура. Констрейнтите за маркираност (All-Ft-R, Parse σ , Ft-Bin) може да не доминират в езика като цяло, но се проявяват в скъсените хипокористики, при които липсва акцентно маркиране на морфемите. В таблото е изразено доминирането на констрейнтите за маркираност над този за съответствие между изходната основа и съкратената форма (Max_{BT}) при скъсяването на името *Десислава* и общото ранжиране: All-Ft-R, Parse σ , Ft-Bin $\gg$ Max_{BT} ⁸.

Табло 1

<i>Десислава</i>	All-Ft-R	Parse σ	Ft-Bin	Max_{BT}
→ а. (<i>Де.си</i>)				слава
б. (<i>Де.си</i>)сла	*!	*		ва
в. <i>Де. (си.сла)</i>		*!		ва
г. (<i>Де.си</i>)сла.ва		**!		
д. (<i>Де.си.сла</i>)			*!	ва
е. (<i>Де</i>)			*!	сислава

Оптималната форма е а. *Де.си*, защото тя удовлетворява и трите структурни изисквания, а всяка една от следващите форми (б, в, г, д, е) нарушава едно или няколко от структурните изисквания:

Ft-Bin изисква стъпката да е двоична и изключва д, е.

Parse σ изисква сричките да са парсирани (организирани в стъпки) и изключва б, в, г.

All-Ft-R изисква подравняване на стъпката с дясната граница на думата и изключва б.

Max_{BT} изисква съответствие на изходната дума и скъсената форма.

Формализирането на вида стъпка следва различни стратегии. В анализа си на иврит Бат-Ел предлага за определянето на вида стъпка да се използва ранжирането на хорей над ямб (Trochee > Jambus), с което за водеща стъпка в езика се приема тази с глава отляво (Бат-Ел 2005). Алтернативна стратегия предлагат Граф и Усишкин (Граф, Усишкин 2003). Те приемат водещата роля на двоичността на стъпката, без да уточняват вида ѝ – хореична или ямбична, като обособяват констрейнтите, отговорни за бинарността, от тези, които определят ориентацията на стъпката. Според тях ултимното ударение в иврит се дължи на вза-

⁸ Ранжирането е използвано от McCarthy, Prince 1995, Larpe 2012

имодействието на констрейнтите, изискващи бинарната стъпка да е изравнена отдясно (Align-R (Ft, PrWd) и FtBin – Foot Binarity) с констрейнта, който изисква доминиращият акцентен модел в езика.

Заклучение

Изследването показва, че бинарната хореична стъпка е водеща при хипокористиките. Набелязани бяха три възможни интерпретации на този факт. Хореичната стъпка представлява проявление на немаркирания елемент в системата (Принс и Смоленски 1993), което се реализира в случаи на липса на лексикално маркиране. Втората интерпретация изисква определяне на доминантната роля на една от основните стъпки – хореичната или ямбичната, в езика (при следване на подхода на Vat-El 2005). Алтернативен подход приема изискването за двоичността на стъпката (без да се уточнява видът ѝ), което взаимодейства с изискване на доминиращо/предвидимо ударение (Граф и Усишкин 2003). Първата интерпретация може да се приеме за базисна и на нейната основа да се избере една от следващите две алтернативи. Тук приемаме, че прилагането на анализа на Бат-Ел 2005 е проблематично за българския език, тъй като ултимното акцентуване, макар и да не доминира в езика, не може да се приеме за изключение (Пацева 2012, Пацева 2017). Като най-адекватен модел за формализиране може да се приеме предложено от Граф и Усишкин взаимодействие на изискването за двоичност на стъпката с това на доминиращото ударение, което в българския език е ПУ. Може да приемем, че сричковият хорей присъства сред прозодичните изисквания в езика, макар и да не е водещ като цяло. Като немаркиран член на противопоставянето между хореични и ямбични стъпки той се проявява, когато други водещи изисквания и ограничения в езика отслабват. За българския език такива са изискванията за вярност към акцентната характеристика на морфемите.

ЛИТЕРАТУРА

- Албер, Арнт-Лапе 2012:** Alber, B., S. Arndt-Lappe. Templatic and Subtractive Truncation. // Trommer, J. (ed.). *The Phonology and Morphology of Exponence*. Oxford University Press, 2012, 289 – 325.
- Алдерет 2001:** Alderete, J. *Morphologically governed accent in Optimality Theory*. New York: Routledge, 2001.

- Бат-Ел 2005:** Bat-El, O. The emergence of the trochaic foot in Hebrew hypocoristics. // *Phonology*, 22. Cambridge University Press, 2005, 115 – 143.
- Граф, Усишкин 2003:** Graf, D., A. Ussishkin. Emergent iambs: Stress assignment in Modern Hebrew. // *Lingua*, 113, 2003, 239 – 270.
- Кагер 2004:** Kager, R. *Optimality Theory*. Cambridge University Press, 2004.
- Калифа 2017 :** Khalifa, M. *A Contrastive Metrical Analysis of Main Word Stress in English and Cairene Colloquial Arabic*. Cambridge Scholars Publishing, 2017.
- Ковачев 1995:** Ковачев, Н. *Честотно-етимологичен речник на личните имена* [Kovachev, N. Chestotno-etimologichen rechnik na lichnite imena.] Велико Търново: ПИК, 1995.
- Маккарти, Принс 1993:** McCarthy, J., A. Prince. *Prosodic Morphology I: Constraint Interaction and Satisfaction*. New Brunswick: Rutgers Center for Cognitive Science, 1993.
- Маккарти, Принс 1999:** McCarthy, J., A. Prince. Faithfulness and identity in prosodic morphology. 1999. *The Prosody-Morphology Interface*. 9. <https://scholarworks.umass.edu/linguist_faculty_pubs/9> (1.10.2017).
- Милер 2014:** Miller, G. *English lexicogenesis*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2014.
- Мишева 1991:** Мишева, А. *Интонационна система на българския език*. [Misheva, A. Intonatsionna sistema na baalgarskiya ezik.] София: БАН, 1991, 166.
- Ницолова 2008:** Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. [Nitsolova, R. Balgarska gramatika. Morfologia.] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2008.
- Пацева 2012:** Пацева, М. *За словното ударение в българския език, изучаван като чужд*. [Patseva, M. Za slovnoto udarenie v balgarskiya ezik, izuchavan kato chuzhd.] УИ „Св. Климент Охридски“, 2012.
- Пацева 2017:** Patseva, M. *Bulgarian word stress* ROA–1304, Rutgers, 2017, p. 41. <http://roa.rutgers.edu/content/article/files/1612_mirena_patseva_1.pdf> (30.10.2017).
- Принс, Смоленски 1993:** Prince, A., Smolensky, P. *Optimality Theory: Constraint Interaction in Generative Grammar*. University of Colorado. Ms., Rutgers, 1993.
- Ревитиладу, Ленгерис 2016:** Revithiadou, A., Lengeris, A. One or Many? In Search of the Default Stress in Greek. // J. Heinz, R. Goedemans, &

H. Van der Hulst (Eds.), *Dimensions of Phonological Stress*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 231 – 262.

Сапир 2004: Sapir, E. *Language, An Introduction to the Study of Speech*. // The Project Gutenberg EBook of Language, 2004. <<http://www.gutenberg.org/files/12629/12629-h/12629-h.htm>> (13.10.2018).

Стойкова 2015: Стойкова, Н. *Семантико-синтаксическите и прагматическите характеристики на обращенията в руския и българския език* [Stoykova, N. *Semantiko-sintaksicheskie i pragmaticheskie karakteristiki obrashchenij v russkom i bolgarskom yazykah*.] Автореферат на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, Шу „Епископ Константин Преславски“. <http://shu.bg/sites/default/files/stefka/N_Stoykova_avtoreferat.pdf> (2.09.2018).

Топинци, Кенада 2012: Topintzi, N., Kainada, E. Acronyms and the Placement of Default Stress in Greek. // *Selected papers of the 10th International Conference of Greek Linguistics*. Gavriilidou, Z., Efthymiou, A., Thomadaki, E., Kambakis-Vougiouklis P. (Eds.). Komotini, 2012, 559 – 570.

Файнлейб 2008: Fainleib, L. *Default Stress in Unpredictable Stress Languages*, Thesis submitted for the M.A. degree in Linguistics at Tel Aviv University, 2008. <<http://www.outibatel.com/wp-content/uploads/2010/12/Lena-Fainleib-MA.pdf>> (6.9.2016).

Хейс 1995: Hayes, B. *Metrical Stress Theory: Principles and Case Studies*. University of Chicago Press, 1995, p. 455. <http://www.socsci.ru.nl/ardiroel/Roelofs_Ferreira_Chptr_2017.pdf> (10.11.2013)

Чобанов 2013: Чобанов, Ив. За дериватите от едноосновните чужди мъжки лични имена в българската и сръбската антропонимична система [Chobanov, Iv. *Za derivatite ot едноosnovnite chuzhdi mazhki lichni imena v balgarskata i srabskata antroponimichna sistema*.] // *Годишник на Учителския факултет у Врачу*. Къига IV, 2013.

Чобанов 2014: Чобанов, Ив. За деривацията на хипокористиките от българските, сръбските и хърватските мъжки лични имена, [Chobanov, Iv. *Za derivatsiyata na hipokoristikite ot balgarskite, srabskite i harvatskite mazhki lichni imena*.] // *Български език*, 61. 2014, 4, 23 – 36.